

Leidenská konference o kanonizaci a dekanonizaci

Iva Doležalová

Ve dnech 9. – 10. ledna tohoto roku se konala v nizozemském Leidenu mezinárodní konference **Canonization and Decanonization**, jejímiž organizátory byly Leiden Institute for the Study of Religions (LISOR) a the Netherlands School for Advanced Studies in Theology and Religion (NOSTER) za finanční podpory Foundation for Philosophy and Theology of the Netherlands (SFT), The Royal Dutch Academy of Sciences (KNAW) and the Leids Universiteitsfonds (LUF).

Organizátoři byli vedeni myšlenkou zaměřit se na fenomén náboženského kánonu, zejména na koncept kanonizace a dekanonizace, a to ve snaze osvětlit procesy, na jejichž základě kánony vznikají, nebo během nichž ztrácejí svou závaznou sílu. Vycházeli při tom z teze, že historie každého z kánonů se odehrává jako historie vytváření koncepce, uznání, přijetí a odmítnutí, a to vždy v kontextu komunity, v jejímž rámci je společně sdílena závazná autorita kánonu. Jedním ze závažných témat je pak otázka způsobu, jak taková závaznost vzniká, jaké faktory se podílejí na formování, propagaci a prosazení platnosti kánonů.

Další okruh problémů s pozorností současným otázkám západního světa se soustředil na řešení rozporu mezi kanonizovanou tradicí a aktuální zkušeností. Zvláštní pozornost byla věnována hermeneutické interpretaci kánonů a formování para-kanonické tradice ve snaze zodpovědět otázky týkající se adaptability kánonu ve vztahu ke kontextu, jeho proměnlivosti či rigidity, případně hledání bodu kolapsu kánonu. Problém způsobu udržování kanonické tradice v měnícím se světě poutá pozornost k souvisejícím fenoménům dekanonizace a transformace kánonu, k otázkám adaptace kánonu v procesu výběru, úpravy a doplnění, přičemž je možné zvažovat také celkovou změnu paradigmatu kánonu, která vede k výchozímu problému formování kánonu.

Vzhledem k šíři tématu zaznělo během jednání konference, které bylo s výjimkou plenárních zasedání rozděleno do tematických diskusních sekcí, množství různorodých referátů.

Referáty účastníků konference, které byly prezentovány v rámci plenárních zasedání, se věnovaly obecnějším problémům. V úvodním referátu *Canonicity and the Problem of the Golden Mean* se Han J. Adriaanse (Leiden) snažil nastínit některé filosofické názory na proměny kánonu,

zvláště v procesu modernizace, a snažil se odpovědět na otázky, kdy kánon zaniká a v jakých formách přžívá. Na zavažné odlišnosti procesu kanonizace v ústní a písemné tradici poukázal ve svém vystoupení *Canonization in Oral and Literate Cultures* Jack Goody (Cambridge). Zaujal zejména tezí, že v orálních kulturách je v určitém smyslu každý obyčej kanonický; poukázal dále na fakt, že tyto kultury jsou mnohem více předmětem změny než kultury literární, a uvedl v souvislost proces kanonizace a sociální změny. Tento referát významně překročil teoretický rámec řady jiných příspěvků, v nichž byla problematika kánonu explicitně či implicitně uváděna pouze ve vazbě na písemné texty. Referát Jonathana Z. Smitha (Chicago) *Catalogues, Classics, and Canons* byl významným přínosem k obecnému vymezení tématu a k teoretické rovině problému. Zabýval se komparativním zkoumáním kulturních procesů soustřeďování a výběru, které dávají vzniknout sociálním, historickým a náboženským procesům formování kánonu.

Aziz al-Azmeh (Berlin) v referátu *The Muslim Canon: Typology, Utility, and History* nastínil muslimský způsob práce s kanonickými texty a střetávání historického, typologického a utilitárního způsobu interpretace. Pro 20. století uváděl diskursivní a politické limity interpretace v souvislosti se snahou o přechod od apologetického k historickému studiu muslimských kanonických textů.

Na závěrečném plenárním zasedání přednesl svůj referát *When Canonization Yields to Decanonization: the Reception of Canonical and Classical Texts* David Tracy (Chicago, USA). Zabýval se obecnými hermeneutickými principy směřujícími k objasnění přijetí klasických a kanonických textů v závislosti na situaci v náboženské, zvláště písemné, a kulturní tradici, a to na základě rozvinutí a promýšlení kategorií „pluralita“ a „dvojznačnosti“.

Převážně historickým tématům byly věnovány diskusní sekce „Canonization and the Hebrew Bible“ (Menahem Haran, Jerusalem: *The Canonization of the Hebrew Bible*, Bernhard Lang, Paderborn: *The 'Writings': A Hellenistic Literary Canon in the Hebrew Bible*), „Processes of Canonization and Decanonization“ (Dietrich Ritschl, Heidelberg: *Coagulation of Stories and Canonization*, Jean Bauberot, Paris: *La sécularization lors de la morale de la création de la laïcité française (1882-1914)*), „The Biblical Canon in the Hellenistic Period“ (Arie van der Kooij, Leiden: *Canonization and Decanonization of Hebrew books which were kept in the Temple of Jerusalem*, Johan Lust, Leuven: *Quotation Formulae and Canon at Qumran*, Joachim Schaper, Tübingen: *Hebrew and Septuagint Canons in Hellenistic Judaism and Early Christianity*, Johann Cook, Stellenbosch: *Septuagint Proverbs and Canonization*), „Canonization and the New Testament“ (Pierre Geoltrain, Paris: *La règle et l'usage: Des marges du Canon au corpus éditoriaux*, Ziony Zevit, Los Angeles: *The Creeping Canonization of the New*

Testament, Peter Tomson, Brussels: *The New Testament Canon as the Embodiment of Evolving Christian Attitudes toward the Jews*).

Tematicky různorodé referáty zazněly v sekci „Canonization in Eastern Religions“ – *Canon Formation in New Religious Movements: The Case of Japanese New Religions* (Catherine Cornille, Leuven), *The Myth of the Canon and the Reality of Decanonization: The Case of Zoroastrianism* (Michael Stausberg, Uppsala), *Apocryphal Texts in Chinese Buddhism: T'ien-T'ai Chih-i's use of Apocryphal Scriptures* (Paul L. Swanson, Nanzan), *Buddhist Hermeneutics in Medieval Japan: Canonical texts, Scholastic Tradition, and Sectarian Polemics* (Lucia Dolce, Leiden).

Významné problémy sociálních aspektů vývoje kánonu byly uvedeny v referátech *La Totémisation de la société. Remarques sur les montages canoniques et la question du sujet* (Pierre Legendre, Paris) a *Canon and Power* (Meerten ter Borg, Leiden) v sekci „Canon as a Social Construct“.

Příspěvky a diskuse sekce „Decanonization and Beyond“ byly věnovány tématům jako *Hermeneutics and the Critique of Tradition after the Modern Master Narratives* (Lieven Boeve, Leuven), *Canonization and Decanonization of the Confession: The Case of the German Reformation* (Wim Janse, Leiden), *The Canon: Authority and Fascination* (Theo Hetteema, Leiden), *Decanonization and the Problem of Revelation* (Marius van Leeuwen, Leiden).

Problémům kánonu a vztahu ke komunitě a jejím proměnám byly věnovány referáty *Changes in the Islamic Canon as Reflected in 20th-Century Theological Writings: a Comparative Approach* (Gerard Wiegers, Leiden), *The Song of Songs as a Microcosm of the Canonization and Decanonization Process* (David Carr, Delaware), *Canon and the Samaritans* (József Zsengellér, Budapest) a *'Sefer ha-Zohar' as a Canonical and Sacred Text* (Boaz Huss, Jeruzalem), o nichž se diskutovalo v sekci „Canon and Community“.

Setkání téměř sta badatelů, kteří nejen v referátech, ale i v diskusi přistupovali k tématu z mnoha rozdílných úhlů, inspirovalo k promýšlení řady souvislostí tématu konference. Právě různorodost pohledů na fenomén kanonizace a dekanonizace v řadě případů ukázala na problematičnost vazby těchto témat na kontext křesťanské kultury či jeho zužování pouze na problém textů, a tím na omezené koncepty pojmů. Zvláště cenné byly proto příspěvky poukazující na obecné a teoretické souvislosti formulování problémů.

